

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ
ΚΑΙΣΑΡΙΑΝΗΣ ΒΥΡΩΝΟΣ ΚΑΙ ΥΜΗΤΤΟΥ
Φορμίωνος 83, 161 21 Καισαριανή. Τηλ. 210-72.24.123 FAX 210-72.23.584
(Internet) <http://www.imkby.gr> (e-mail) info@imkby.gr

Αριθμ. Πρωτ. Φ.1/3/231

Έν Καισαριανῇ τῇ 15ῃ Μαρτίου 2017

ΕΓΚΥΚΛΙΟΣ 171η

Πρός
τοὺς Πανοσι(ολογι)ωτάτους καὶ Αἰδεσιμ(ολογι)ωτάτους Πρεσβυτέρους
τοὺς Ἱεροκήρυκες καὶ τοὺς Ἐφημερίους
τοὺς Εὐλαβεστάτους Διακόνους
τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεώς μας.

Ἀγαπητοὶ Πατέρες καὶ Ἀδελφοὶ
Χαίρετε ἐν Κυρίῳ

 Ἄ Σεπτὰ καὶ Ἁγία Πάθη τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ Ζωοποιὸς Σταυρός, ἡ Ἐκούσια Ταφή καὶ ἡ Ὑπερένδοξη Ἀνάστασή Του ἀποτελοῦν τὴν κορύφωση τοῦ μυστηρίου τῆς ἐνσαρκώσεως τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ. Ὡς ἐκ τούτου ἀποτελοῦν τὸ περιεχόμενο τοῦ κηρύγματος καὶ τῆς μαρτυρίας τῆς Ἐκκλησίας, τὴν βάση τῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς τῶν πιστῶν καὶ τὸ κέντρο τῆς θείας Λατρείας.

Ἐν ὧσφι λοιπὸν τῆς Μεγάλης Ἑβδομάδος, ποὺ ἐορτάζονται ὅλα αὐτὰ τὰ σωτήρια γεγονότα, σᾶς ἀπευθύνουμε τὴν παρούσα ποιμαντορικὴ Ἐγκύκλιό μας. Στὸ πρῶτο μέρος καταθέτουμε σκέψεις ἀπὸ τὴν θεολογία καὶ τὴν διδασκαλία τῆς Ἐκκλησίας μας γιὰ τὴν προσωπικὴ πνευματικὴ καλλιέργεια καὶ κατάρτιση ὅλων. Στὸ δεύτερο μέρος ὑπενθυμίζουμε τὶς ὁδηγίες ποὺ ἔχουμε δώσει γιὰ τὴν ἀσκηση τῆς διακονίας μας αὐτὴ τὴν Ἑβδομάδα.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

1. «Τὰ Πάθη τὰ σεπτὰ ὡς φῶτα σωστικά ἀνατέλλουσι τῷ κόσμῳ»

Ἡ Ἐκκλησία μὲ τὴν ὑμνολογία Της μᾶς εἰσάγει στὴν Ἑβδομάδα τῶν Παθῶν ἀναγγέλλουσα ὅτι τὰ σεπτὰ Πάθη τοῦ Λυτρωτοῦ μας ἀποτελοῦν γιὰ μᾶς φῶτα σωστικά, ποὺ μᾶς βοηθοῦν νὰ εἰσέλθουμε στὸ βάθος τῶν γεγονότων καὶ τῆς ἀποκαλυπτομένης σοφίας καὶ ἀλήθειας τοῦ Θεοῦ.

Ἔτσι θὰ σχολιάσουμε μερικὰ θέματα.

α'. Σίμων ὁ Κυρηναῖος

(Ματθαίου κζ', 32, Μάρκου ιε', 21 κγ' Λουκᾶ, 26)

Οἱ ἱεροὶ Εὐαγγελιστὲς μᾶς πληροφοροῦν, ὅτι βγαίνοντας ἀπὸ τὸ Διοικητήριο τῆς Ἱερουσαλὴμ οἱ Ρωμαῖοι στρατιῶτες, ὀδηγοῦντες τὸν Κύριό μας Ἰησοῦ Χριστό στὸν τόπο τῆς ἐκτελέσεως τῆς θανατικῆς ποινῆς στὴν ὁποία εἶχε καταδικασθεῖ, βρῆκαν κάποιον περαστικὸν Σίμωνα ἀπὸ τὴν Κυρήνη, ποὺ ἐπέστρεφε ἀπὸ τὸ χωράφι του καὶ τὸν ἀγγάρευσαν νὰ σηκώσει τὸν Σταυρό Του. Σημειώνουμε, ὅτι ἀναφέρεται πὼς ὁ Σίμων εἶχε δύο υἱοὺς τὸν Ἀλέξανδρο καὶ τὸν Ροῦφο, οἱ ὁποῖοι φαίνεται ὅτι ἦταν πολὺ γνωστοὶ ἀπὸ τοὺς μαθητὲς τοῦ Ἰησοῦ καὶ γενικότερα ἀπὸ τὴν πρώτη χριστιανικὴ κοινότητα. Αὐτὸν τὸν δεῦτερο μνημονεύει ὁ ἀπόστολος Παῦλος στὴν πρὸς Ρωμαίους ἐπιστολή του. (Ματθαίου κζ', 32, ιε', 21 κγ', 26, Ρωμαίους ιστ', 13).

Ὁ Σίμων ὁ Κυρηναῖος, βαστάζοντας τὸν Σταυρὸ τὸν Κύριό μας Ἰησοῦ Χριστό (Λουκᾶ κγ' 26), παρέχει μία εἰκόνα τοῦ ἔργου τῆς Ἐκκλησίας σὲ ὅλες τὶς γενεές. Ἡ Ἐκκλησία βαστάζει τὸν Σταυρὸ ἀκολουθοῦσα τὸν Ἰησοῦ Χριστό, κατὰ τὴν προτροπή Του «εἴ τις θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καὶ ἀκολουθείτω μοι» (Ματθαίου ιστ', 24). καὶ «ὃς οὐ λαμβάνει τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καὶ ἀκολουθεῖ ὀπίσω μου, οὐκ ἔστι μοι ἄξιος» (Ματθαίου ι', 38).

Ἀπὸ αὐτὰ τὰ δεδομένα συνάγονται τὰ ἑξῆς διδάγματα:

Ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς δὲν ὑπέφερε γιὰ νὰ μὴν ὑποφέρουμε ἐμεῖς. Ὁ Σίμων βαστάζει τὸν Σταυρὸ ὅχι γιὰ νὰ τὸν ἀποφύγουμε ἐμεῖς, ἀλλὰ γιὰ νὰ τὸν ὑπομείνουμε. Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς μᾶς ἀπολυτρώνει ἀπὸ τὴν ἁμαρτία, ἀλλὰ ὅχι ἀπὸ τὴν θλίψη.

Ἀλλὰ ὥς παρηγορούμαστε μὲ αὐτὴ τὴν σκέψη· ὅτι στὴν περίπτωσή μας, ὅπως καὶ στὴν περίπτωση τοῦ Σίμωνος, ὁ Σταυρὸς ποὺ βαστάζουμε εἶναι τοῦ Χριστοῦ, ποὺ γίνεται καὶ δικός μας. Γι' αὐτὸ ὁ Ἰδιος ὁ Κύριος μακάρισε τοὺς διωκομένους γιὰ τὸ ὄνομα Του, τὴν μαρτυρία καὶ τὸ ἔργο Του (Ἀποκαλύψεως

στ', 9· ια' 7· ιβ', 11, 17) καὶ «τοὺς δεδιωγμένους ἔνεκεν δικαιοσύνης» (Ματθαίου ε' 10-11).

Ὁ ἀπόστολος Παῦλος μὲ καύχηση ἔγραφε στοὺς Γαλάτες ὅτι «ἐγὼ γὰρ τὰ στίγματα τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ ἐν τῷ σώματί μου βαστάζω» (πρὸς Γαλάτας στ' 17, πρὸς Κορινθίους Β' δ' 10-15· ια' 23-32).

Ὁ ἀπόστολος Ἰάκωβος ὁ Ἀδελφóθεις προτρέπει τοὺς πιστοὺς νὰ χαίρονται ὅταν δοκιμάζουν πολλοὺς καὶ ποικίλους πειρασμούς (α' 2, 12).

Ὅταν βαστάζουμε τὸν Σταυρὸ μας ἀκολουθώντας τὸν Ἰησοῦ ἔχουμε εὐλογημένη συντροφιά. Ὁ δρόμος μας εἶναι σημαδεμένος μὲ τὰ πατήματα τοῦ Κυρίου μας. Τὸ σημάδι τοῦ ματωμένου ὤμου Του εὐρίσκεται ἐπάνω στὸ βαρὺ ἐκεῖνο φορτίο. Ἐκεῖνος προπορεύεται, ὅπως ὁ βοσκὸς πάει μπροστὰ ἀπὸ τὰ πρόβατά του.

Ὁ καθένας μας δὲν πρέπει νὰ λησμονεῖ ὅτι κρατᾶμε αὐτὸν τὸν Σταυρὸ συνεταιρικά. Μερικοὶ σχολιαστὲς τοῦ ἱεροῦ κειμένου τοῦ Εὐαγγελίου ἔχουν τὴν γνώμη, ὅτι ὁ Σίμων κρατοῦσε τὴν μία ἄκρη τοῦ Σταυροῦ καὶ ὄχι ὁλόκληρο. Αὐτὸ εἶναι πολὺ πιθανό. Ὁ Χριστὸς ἴσως νὰ κράτησε τὸ βαρύτερο μέρος καὶ ὁ Σίμων τὴν ἐλαφρότερη ἄκρη. Αὐτὸ εἶναι βέβαιο ὅτι συμβαίνει στὴν δική μας περιπτωση. Κρατᾶμε τὴν ἐλαφριά ἄκρη τοῦ Σταυροῦ, ὁ Χριστὸς βαστάζει τὴν βαρύτερη.

Πρέπει νὰ θυμώμαστε ὅτι ὁ Σίμων βάστασε τὸν Σταυρὸ γιὰ λίγη ὥρα καὶ κέρδισε αἰώνια τιμή. Ἔτσι κι ἐμεῖς μὲ τὸν Σταυρὸ ποὺ σηκώνουμε στὴν ζωὴ μας γιὰ λίγο διάστημα θὰ λάβουμε τὸ στεφάνι τῆς δόξας.

Ἀσφαλῶς πρέπει νὰ ἀγαπᾶμε τὸν Σταυρὸ ἀντὶ νὰ τὸν ἀποφεύγουμε. Νὰ θεωροῦμε ὅτι εἶναι μεγάλης ἀξίας, ἀφοῦ κατεργάζεται γιὰ μᾶς «αἰώνιο βάρος δόξας».

β'. Τὸ χλωρὸ καὶ τὸ ξερὸ ξύλο

Ὁ εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς διέσωσε ἓνα λόγο τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ πρὸς τὶς γυναῖκες τῶν Ἱεροσολύμων ποὺ ἦταν συγκεντρωμένες στὸν δρόμο, τὴν ὁδὸ τοῦ μαρτυρίου καὶ παρακολουθοῦσαν, κλαίουσες, τὸ μαρτύριο τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Καθὼς ὁδηγεῖτο στὴν σταύρωση ἀπευθυνόμενες σ' αὐτές τὶς ρώτησε «εἰ ἐν τῷ ὑγρῷ ξύλῳ ταῦτα ποιοῦσιν, ἐν τῷ ξηρῷ τί γένηται;» (Λουκᾶ κγ' 31).

Μεταξὺ τῶν διαφόρων ἐρμηνειῶν ποὺ δόθηκαν σ' αὐτὸ τὸ ἐρώτημα τοῦ θείου Διδασκάλου, ἡ ἀκόλουθη εἶναι πολὺ διδακτική. «Ἄν ἐγώ, ὁ ἁθῶος ἀντικαταστάτης τῶν ἁμαρτωλῶν, - τὸ χλωρὸ ξύλο - ὑποφέρω κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο, τί θὰ γίνῃ ὅταν ὁ ἴδιος ὁ ἁμαρτωλὸς - τὸ ξερὸ ξύλο - πέσει στὰ χέρια ἐνὸς ὀργισμένου Θεοῦ;». Ὅταν ὁ Θεὸς εἶδε τὸν Ἰησοῦ στὴν θέση τοῦ

ἁμαρτωλοῦ, δὲν Τὸν λυπήθηκε, ὅπως διδάσκει ὁ ἀπόστολος Παῦλος ὅτι «ὅς γε τοῦ ἰδίου υἱοῦ οὐκ ἐφείσατο, ἀλλ' ὑπὲρ ἡμῶν πάντων παρέδωκεν αὐτόν» (πρὸς Ρωμαίους η' 32), ὅς σκεφθοῦμε τί ἀναμένει τοὺς ἀμετανόητους ἀσεβεῖς! Γι' αὐτὸ ὁ ἀπόστολος Παῦλος ἐπισημαίνει, σ' ὅλους τοὺς ἀμετανόητους ἁμαρτωλοὺς ποὺ θὰ ἀδιαφορήσουν γιὰ τὴν σωτηρία τους, περιφρονώντας τὴν θυσία τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ τοῦ μονογενοῦς καὶ ἀγαπημένου, «φοβερὸν τὸ ἐμπεσεῖν εἰς χεῖρας Θεοῦ ζῶντος» (πρὸς Ἑβραίους ι' 31). Γι' αὐτὸ συνιστᾷ νὰ μὴν ἀμελήσουμε γιὰ τὴν σωτηρία μας (πρὸς Ἑβραίους β', 1-4).

Ἄν ὁ Θεὸς δὲν λυπήθηκε τὸν δικό Του Υἱό, πόσο λιγότερο θὰ λυπηθεῖ τὸν ἀμετανόητο ἁμαρτωλό! Ὁ ἀπόστολος Παῦλος τονίζει: «Ἀποκαλύπτεται γὰρ ὀργὴ Θεοῦ ἀπ' οὐρανοῦ ἐπὶ πᾶσαν ἀσέβειαν καὶ ἀδικίαν ἀνθρώπων τῶν τὴν ἀλήθειαν ἐν ἀδικίᾳ κατεχόντων» (πρὸς Ρωμαίους α', 18).

Ὁ Πατέρας ὅμως ἐπειδὴ δὲν θέλει τὸν θάνατο τοῦ ἁμαρτωλοῦ (πρὸς Τιμόθεον Α' β', 4) δὲν ἐπιθυμεῖ τὴν καταδίκη καὶ τὴν αἰώνια τιμωρία του, ὑποδεικνύει στὸν ἁμαρτωλὸ νὰ ἀποκατασταθεῖ μὲ τὴν μετάνοια.

Γι' αὐτὸ ὁ ἀπόστολος Παῦλος κηρύττοντας στοὺς Ἀθηναίους, τοὺς ἀνακοινώνει τὴν παραγγελία τοῦ Θεοῦ νὰ μετανοήσουν λέγοντας «τοὺς μὲν οὖν χρόνους τῆς ἀγνοίας ὑπεριδὼν ὁ Θεὸς τανῦν παραγγέλλει τοῖς ἀνθρώποις πᾶσι πανταχοῦ μετανοεῖν, διότι ἔστησεν ἡμέραν ἐν ἣ ἔμελλει κρίνειν τὴν οἰκουμένην ἐν δικαιοσύνῃ, ἐν ἀνδρὶ ᾧ ὥρισε, πίστιν παρασχὼν πᾶσιν ἀναστήσας αὐτὸν ἐκ νεκρῶν» (Πράξεις ιζ' 30-31).

Υ'. Ὁ χλευασμὸς τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ (Ματθαίου κζ' 27)

«Ὅτι ἐνεκά σου ὑπήνεγκα ὀνειδισμόν, ἐκάλυψεν ἐντροπὴ τὸ πρόσωπόν μου. ἀπηλλοτριωμένος ἐγενήθην τοῖς ἀδελφοῖς μου καὶ ξένος τοῖς υἱοῖς τῆς μητρὸς μου, ὅτι ὁ ζῆλος τοῦ οἴκου σου κατέφαγέ με, καὶ οἱ ὀνειδισμοὶ τῶν ὀνειδιζόντων σε ἐπέπεσον ἐπ' ἐμέ» (Ψαλμοῦ ξη' (ξθ') 68, 8-10).

Ὁ χλευασμὸς ἦταν ἓνα ἀπὸ τὰ κύρια στοιχεῖα στὴν θλίψη τοῦ Κυρίου μας. Ὁ Ἰούδας Τὸν κοροΐδεψε στὸν κῆπο τῆς Γεθσημανῆ. Οἱ Ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Γραμματεῖς (οἱ θεολόγοι διδάσκαλοι τῆς ἐποχῆς) Τὸν περιγελοῦσαν. Ὁ Ἡρώδης Τοῦ ἔδειξε ἀδιαφορία. Οἱ ὑπηρέτες τοῦ Ναοῦ τῶν Ἱεροσολύμων καὶ τῶν Ἀρχόντων Ἰουδαίων καὶ Ρωμαίων καὶ οἱ στρατιῶτες Τὸν ἐνέπαιξαν. Ὅταν κρεμόταν στὸν Σταυρὸ κάθε εἶδους ἀπάνθρωπες εἰρωνεῖες καὶ σκληρὲς λοιδορίες ἐκτοξεύονταν ἐναντίον Του.

Ὁ ἐμπαιγμὸς εἶναι πάντα βαρὺ πλήγμα στὴν ἀξιοπρέπεια τοῦ ἀνθρώπου. Ὅταν ὅμως ὁ ἄνθρωπος βρίσκεται σὲ βαρὺ πόνο εἶναι τόσο ἄσπλαχνος, τόσο σκληρὸς ποὺ ραγίζει τὴν καρδιά.

Φανταζόμαστε τὸν Σωτῆρα σταυρωμένο, βουτηγμένο σὲ μία ἀγωνία ποὺ ὁ θνητὸς δὲν μπορεῖ οὔτε νὰ μαντέψει καὶ πολὺ περισσότερο νὰ ὑποφέρει καὶ συγχρόνως τὸ ἐτερόκλητο ἐκεῖνο πλῆθος νὰ κουνάει ἀπειλητικὰ τὰ κεφάλια του (Ματθαίου κζ' 39-44) ἢ νὰ ἐκστομίζει πικρὴ περιφρόνηση γιὰ ἓνα δυστυχημένο θῦμα. Ἀσφαλῶς τὸ πλῆθος ἐκεῖνο θὰ διέκρινε στὸν Σταυρωμένο κάτι περισσότερο ἀπὸ αὐτὸ ποὺ μποροῦσαν νὰ διακρίνουν ποὺ τοὺς ἐρέθιζε, ἀλλιῶς ἓνας τέτοιος συρφετὸς δὲν θὰ Τὸν εἶχε «τιμήσει» μὲ τέτοια περιφρόνηση.

Ἴσως ἡ περιφρόνηση τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἦταν μία εὐγλωττη μαρτυρία καὶ ὁμολογία τοῦ κακοῦ, τὴν στιγμή τοῦ φαινομενικοῦ θριάμβου του, ὅτι δὲν μποροῦσε νὰ κάνει τίποτε περισσότερο παρὰ νὰ ἐμπαίξει τὴν νικηφόρα ἀγαθότητα ποὺ βασίλευε τότε ἐπάνω στὸν Σταυρό.

Ὁ Κύριος προφητικὰ εἶχε ἀναφερθεῖ σ' αὐτὴ τὴν φαινομενικὴ πρόσκαιρη ἐπικράτηση τῶν σκοτεινῶν δυνάμεων ἔναντι τῆς ἀληθείας, τῆς ἀγιότητος, τῆς δικαιοσύνης, ποὺ τελικὰ θὰ ἀποδειχθεῖ ἄτρωτη καὶ θὰ νικήσει.

«*Ὡς ἐν τῷ κόσμῳ θλίψιν ἔχετε, ἀλλὰ θαρσεῖτε ἐγὼ νενίκηκα τὸν κόσμον*» (Ἰωάννου ιστ', 33).

Ὁ ἀπόστολος Παῦλος θεωρεῖ ἄθληση τὴν ὑπομονὴν στὰ παθήματα, ὅπως ἐπίσης καὶ τὴν συμπαράσταση σ' ἐκείνους ποὺ ἀντιμετωπίζουν δοκιμασίες θλίψεων (Εβραίους ι' 32-39).

δ'. Ὁ ἀγωνιώδης θρήνος τοῦ Λυτρωτοῦ

Ὁ Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστὸς ἐπάνω στὸν Σταυρὸ προσευχόταν ἀπαγγέλοντας τὸν κα' (κβ') 21^ο Ψαλμὸ ποὺ ἀρχίζει «*Ὁ Θεὸς ὁ Θεός μου, πρόσχες μοι· ἵνατί ἐγκατέλιπές με;*».

Ὁ Ψαλμὸς αὐτὸς ἔχει τὴν μορφή ἐνὸς ἰδιαίτερα ἀγωνιώδους θρήνου κάποιου πιστοῦ, ὁ ὁποῖος δέχεται ἄδικα ἐπιθέσεις ἀπὸ ἀδίστακτους ἀνθρώπους ποὺ προξενοῦν ἀβάστακτους πόνους. Δὲν εἶναι λοιπὸν τυχαῖο, ὅτι ἡ πρώτη χριστιανικὴ κοινότητα εἶδε στὰ παθήματα τοῦ ἀνθρώπου αὐτοῦ νὰ προεικονίζεται τὸ μαρτύριο τοῦ Χριστοῦ ἐπάνω στὸν Σταυρὸ κι ἔτσι οἱ εὐαγγελιστὲς χρησιμοποιοῦν τὸν συγκεκριμένο Ψαλμό, ὅταν περιγράφουν τὰ Πάθη τοῦ Χριστοῦ.

Ἡ γῆ καὶ ὁ οὐρανὸς δὲν εἶδαν θλιβερότερο θέαμα πόνου. Στὴν ψυχὴ καὶ στὸ σῶμα ὁ Κύριός μας αἰσθανόταν ἀδύνατος σὰν τὸ νερὸ ποὺ χύνεται στὸ χῶμα. Ἡ τοποθέτηση τοῦ Σταυροῦ στὸ ἔδαφος Τὸν δόνησε μὲ μεγάλη βία, Τοῦ προξένησε πόνον σὲ ὅλα τὰ νεῦρα καὶ προκάλεσε ἐξάρθρωση σὲ ὅλα τὰ κόκαλά Του. Φορτωμένο μὲ τὸ δικό Του βάρος, τὸ Σεπτὸ θῦμα αἰσθανόταν τὸν πόνον νὰ αὐξάνει κάθε λεπτὸ κατὰ τὶς μακρὲς ἐκεῖνες ἑξὶ ὥρες τοῦ μαρτυρίου

Του. Ἡ αἴσθησις τῆς ἀτονίας καὶ γενικῶς ἀδυναμίας Του ἦταν καταθλιπτική, ἐνῶ αἰσθανόταν τὸν ἑαυτὸ Του σὰν μία μάζα ἀθλιότητος.

Ἐδῶ στοὺς λόγους τοῦ Ψαλμοῦ βλέπουμε τὸν Σωτήρα στὰ βάθη τῶν θλίψεων Του. Κανένα ἄλλο μέρος δὲν δείχνει τόσο καλὰ τὸν πόνο τοῦ Χριστοῦ, ὅπως ὁ Γολγοθᾶς καὶ καμμία ἄλλη στιγμή στὸν Γολγοθᾶ δὲν εἶναι τόσο γεμάτη ἀπὸ ἀγωνία σὰν ἐκείνη ποὺ ἐκφράζει ἡ κραυγὴ Του ποὺ διασχίζει τὸν ἀέρα «Θεέ μου Θεέ μου ἵνατί ἐγκατέλιπές με» (Ματθαίου κζ', 46).

Τὴν στιγμή αὐτὴ ἡ φυσικὴ ἀδυναμία ἦταν ἐνωμένη μὲ ὁξὺ ψυχικὸ ἄλγος ἐξαιτίας τῆς κατασχύνῃς ἀπὸ τὴν ὁποία ἐπρόκειτο νὰ περάσει. Γιὰ νὰ φθάσει ἡ θλίψη στὸ ὕψιστο σημεῖο ὑπέφερε ἀπὸ πνευματικὴ ἀγωνία ποὺ εἶναι ἀδύνατον νὰ περιγράψει ἀνθρώπινη γλῶσσα.

Ἦταν τὰ σκότεινα μεσάνυχτα τοῦ τρόμου Του· ἦταν ἡ ὥρα ποὺ κατέβηκε στὴν ἄβυσσο τῶν παθημάτων. Οὐδεὶς ἄνθρωπος θὰ μπορέσει νὰ αἰσθανθεῖ τὴν πλήρη σημασία αὐτῶν τῶν λέξεων.

Ὑπάρχουν στιγμὲς στὴν ζωὴ μας ποὺ ἡ λαμπρότητα τοῦ Θεοῦ Πατέρα μας ἐξαφανίζεται μέσα στὰ σύννεφα καὶ τὸ σκοτάδι. Τότε ἂς θυμόμαστε ὅτι ὁ Θεὸς ποτὲ δὲν μᾶς ἐγκαταλείπει κατὰ τὴν δήλωσι Του «οὐ μή σε ἀνῶ οὐδ' οὐ μή σε ἐγγαταλίπω» (Ἑβραίους ιγ', 5).

Ὁ Θεὸς καὶ ὅταν πονᾶμε καὶ ὑποφέρουμε ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι Θεὸς μας.

Ὁ ἀπόστολος Παῦλος μᾶς βεβαιώνει γι' αὐτό: «Πειρασμὸς ὑμᾶς οὐκ εἴληφεν εἰ μὴ ἀνθρώπινος· πιστὸς δὲ ὁ Θεός, ὃς οὐκ ἐάσει ὑμᾶς πειρασθῆναι ὑπὲρ ὃ δύνασθε, ἀλλὰ ποιήσει σὺν τῷ πειρασμῷ καὶ τὴν ἔκβασιν τοῦ δύνασθαι ὑμᾶς ὑπενεγκεῖν» (πρὸς Κορινθίους Α' ι', 13).

ε'. Ἡ Ὑπακοὴ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ

«Καίπερ ὢν Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἔμαθε τὴν ὑπακοὴν ἀφ' ὅσων ἔπαθε»

(πρὸς Ἑβραίους ε', 8)

Διαβάζουμε, ὅτι ὁ Ἀρχηγὸς τῆς σωτηρίας ἔμαθε μέσα ἀπὸ τὰ Παθήματά Του τὴν ὑπακοή, ἐπομένως ἐμεῖς ποὺ εἴμαστε ἁμαρτωλοὶ καὶ δὲν εἴμαστε στὴν θέσιν ποὺ ἦταν ὁ Ἰησοῦς Χριστός, δηλαδὴ Υἱὸς Θεοῦ, δὲν πρέπει νὰ ἀποροῦμε ἂν καλούμαστε νὰ περάσουμε στὴν ζωὴ μας ἀπὸ παθήματα, δοκιμασίες καὶ θλίψεις, ἀκόμα καὶ ἄδικες χωρὶς νὰ φταίουμε σὲ κάτι.

Ἄς διερωτηθοῦμε εἶναι δυνατόν ἡ κεφαλὴ τοῦ σώματος νὰ φορεῖ ἀκάνθινο στεφάνι καὶ τὰ ἄλλα μέλη τοῦ σώματος νὰ λικνίζονται στὴν ἀνάπαυση; Εἶναι δυνατόν νὰ πρέπει ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς νὰ διαβεῖ τὴν θάλασσα τοῦ δικοῦ Του αἵματος γιὰ νὰ κερδίσει τὸ στεφάνι καὶ νὰ δοξασθεῖ (πρὸς Φιλιππησίους Β') κι ἐμεῖς νὰ ἔχουμε τὴν ἀπαίτησιν νὰ βαδίσουμε στὸν οὐρανὸ χωρὶς νὰ ματώσουμε;

Ὁ Κύριος μᾶς τὰ ξεκαθάρισε αὐτὰ μὲ τοὺς λόγους Του:

«Οὐκ ἔστι μαθητὴς ὑπὲρ τὸν διδάσκαλον οὐδὲ δοῦλος ὑπὲρ τὸν κύριον αὐτοῦ (Ματθαίου ι' 24).

«Εἰ ὁ κόσμος ὑμᾶς μισεῖ, γινώσκετε ὅτι ἐμὲ πρῶτον ὑμῶν μεμίσηκεν. εἰ ἐκ τοῦ κόσμου ἦτε, ὁ κόσμος ἂν τὸ ἴδιον ἐφίλει· ὅτι δὲ ἐκ τοῦ κόσμου οὐκ ἐστέ, ἀλλ' ἐγὼ ἐξελεξάμην ὑμᾶς ἐκ τοῦ κόσμου, διὰ τοῦτο μισεῖ ὑμᾶς ὁ κόσμος. μνημονεύετε τοῦ λόγου οὗ ἐγὼ εἶπον ὑμῖν· οὐκ ἔστι δοῦλος μείζων τοῦ κυρίου αὐτοῦ. εἰ ἐμὲ ἐδίωξαν, καὶ ὑμᾶς διώξουσιν· εἰ τὸν λόγον μου ἐτήρησαν, καὶ τὸν ὑμέτερον τηρήσουσιν. ἀλλὰ ταῦτα πάντα ποιήσουσιν ὑμῖν διὰ τὸ ὄνομά μου, ὅτι οὐκ οἶδασιν τὸν πέμψαντά με (Ἰωάννου ιε', 18-21).

Ἡ πείρα τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ μᾶς διδάσκει ὅτι τὰ παθήματα εἶναι ἀναγκαῖα καὶ τὸ πραγματικὸ παιδὶ τοῦ Θεοῦ δὲν πρέπει νὰ θέλει νὰ τὰ ἀποφύγει, ἔστω καὶ ἂν μπορεῖ.

Παράδειγμα ἔχουμε τὸν Κύριο ποὺ δὲν ἀπέφυγε τὸ μαρτύριο καὶ τὸν σταυρικὸ θάνατο. Μετὰ τὸν Κύριο ἀκολούθησαν μάρτυρες ἄνδρες καὶ γυναῖκες ποὺ μὲ ὑπακοὴ καὶ γενναιότητα ὑπέμειναν τὸν διωγμὸ τους καὶ τὰ μαρτύριά τους γιὰ τὴν πίστη τους στὸν Χριστό.

Πέραν δὲ αὐτῶν ὑπάρχει καὶ μία παρηγορητικὴ σκέψη, ὅτι ὁ Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστὸς δὲν εἶναι Ἀρχιερέας «μὴ δυνάμενος συμπαθεῖν ταῖς ἀσθενείαις ἡμῶν» (πρὸς Ἑβραίους δ', 15). Ἀπὸ τὴν συμπάθεια αὕτῃ ἀντλοῦμε θάρρος καὶ δύναμη στὴν ζωὴ μας.

Οἱ Ἀπόστολοι ἦταν ὅλο χαρὰ ποὺ θεωρήθηκαν ἄξιοι γι' αὐτό. Ὅταν ὑποφέρουμε γιὰ τὸν Χριστὸ νὰ εἴμαστε βέβαιοι ὅτι ὁ Χριστὸς θὰ μᾶς τιμήσει. Τὰ κοσμήματα τοῦ Χριστιανοῦ εἶναι οἱ θλίψεις του, ὅπως ὁ ἀπόστολος Παῦλος λέγει «ἡδιστα οὖν μᾶλλον καυχῆσομαι ἐν ταῖς ἀσθενειαῖς μου» (πρὸς Κορινθίους Β' ιβ', 9). Τὰ κειμήλια τῶν βασιλιέων, ποὺ ὁ Θεὸς ἔχρισε (πρὸς Κορινθίους Β' α', 21, Ἰωάννου Α' β', 20, 27· Πέτρου Α' β', 9) εἶναι οἱ δυσκολίες τους, οἱ θλίψεις τους, οἱ στενοχώριες τους.

Ἄς μὴν περιφρονοῦμε λοιπὸν τὴν τιμὴν. Ἄς μὴν ἀποστρεφόμεστε τὴν ἀνύψωση. Ἡ ὑπομονὴ στὶς δοκιμασίες μᾶς ὠριμάζει (πρὸς Ρωμαίους ε' 4). Οἱ θλίψεις μᾶς ἀνυψώνουν «Ἄν ὑποφέρουμε θὰ συμβασιλεύσουμε μαζί Του» (πρὸς Τιμόθεον Β' β', 12).

στ'. «Τετέλεσται» (Ἰωάννου ιθ' 30)

Συγκρίνοντας τὰ Εὐαγγέλια ἀνακαλύπτουμε ὅτι τὰ λόγια αὐτὰ ὁ Χριστὸς τὰ εἶπε «μετὰ φωνῆς μεγάλης». Ἦταν ἡ κραυγὴ τοῦ Νικητῆ ποὺ πέρασε μία ἡμέρα σκληρῆς μάχης καὶ στὸ τέλος τῆς ἡμέρας χαιρετίζει τὴν νίκη. Αὕτῃ ἡ κραυγὴ διεγείρει τὴν ἐπιθυμία νὰ ἐμβαθύνουμε στὸ νόημά της, γιὰ νὰ μάθουμε αὐτὰ ποὺ δήλωνε.

Τετέλεσται ἡ μακρὰ σειρὰ τῶν τελετουργικῶν θυσιῶν. Ἀπὸ τὶς πύλες τῆς Ἑδὲμ εἶχε ἀρχίσει νὰ ρέει τὸ αἷμα τῶν θυσιῶν, τὸ ὁποῖο αὖξανε ἀπὸ τοὺς παραπόταμους τῶν ἐτῶν. Ἀλλὰ ἀπὸ τὴν στιγμή ἐκείνη ποὺ ὁ Μέγας Ἀρχιερέας θυσίασε τὴν ἁθῶα ζωὴ Του δὲν ὑπάρχει ἀνάγκη νὰ χυθεῖ οὔτε σταγόνα αἵματος. Τελείωσαν οἱ τύποι, ἀφοῦ πραγματοποιήθηκε τὸ προτυπούμενο γεγονός, ἡ μία καὶ μοναδικὴ θυσία γιὰ νὰ ἐξιλεωθοῦν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι γιὰ τὶς ἁμαρτίες τους.

Τετέλεσται ἡ ἐκπλήρωση τῶν προφητειῶν. Πόσο ἀντιφατικὲς εἶχαν φανεῖ μερικὲς προφητεῖες! Σύμφωνα μὲ αὐτὲς ὁ Μεσσίας εἶναι ὁ Αἰώνιος Θεὸς καὶ συγχρόνως νήπιος. Θεὸς ἰσχυρὸς καὶ συγχρόνως ἐγκαταλελειμένος καὶ ἀνυπεράσπιστος ὁδηγήθηκε στὴν σφαγὴ. Εἶναι Υἱὸς Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ βλαστὸς ἀπὸ τὴν οἰκογένεια τοῦ Δαβίδ. Ἐξουσιαστὴς ἀνάμεσα στοὺς ἐχθρούς, καὶ συγχρόνως ἓνας ἄνθρωπος ποὺ πάσχει. Ὅλες αὐτὲς οἱ προφητεῖες ἐκπληρώθηκαν καὶ στὴν τελευταία ἀκόμη λεπτομέρεια τῆς δίψας ποὺ θὰ αἰσθανόταν πρὸ τοῦ θανάτου Του.

Τετέλεσται ἡ θνητὴ ζωὴ Του. Ποτὲ δὲν θὰ αἰσθανόταν πάλι κούραση ἢ πείνα, δὲν θὰ περνοῦσε ἀπὸ πειρασμούς, δὲν θὰ μαστιγωνόταν, οὔτε θὰ ὑπέμενε τὴν ἀντιλογία τῶν ἁμαρτωλῶν. Δὲν θὰ ἰδρῶνε πιά μὲ ἰδρώτα ὡς «θρόμβος αἵματος» (Λουκᾶ κβ', 44), οὔτε θὰ βάσταζε τὴν συσσωρευμένη ἁμαρτία τῶν ἀνθρώπων. Δὲν θὰ πέθαινε ποτέ.

Τετέλεσται ἡ ἀπολύτρωση τῶν ἀνθρώπων καὶ τοῦ κόσμου. Ὁ θάνατός Του ἔφερε τέλεια σωτηρία. Ὅσο ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸν Θεό, ἔγινε ἡ συμφιλίωση ἀνάμεσα σὲ Αὐτὸν καὶ στὸν κόσμο (πρὸς Ῥωμαίους ε' 10, πρὸς Κορινθίους Β' ε' 18-19). Οἱ συνέπειες τῆς ἁμαρτίας ἀκυρώθηκαν. Ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸν καθένα ἁμαρτωλὸ νὰ συμφιλιωθεῖ διὰ τῆς μετανοίας μὲ τὸν Θεὸ καὶ μὲ τὸν νόμο τῆς πίστεως νὰ ἀποκατασταθεῖ ἐνώπιον Του.

Τετέλεσται ἡ τέλεια ὑπακοή. Αὐτὸς μόνος ἀπὸ ὅλους τοὺς γεννημένους ἀπὸ γυναίκα μποροῦσε νὰ πεῖ ὅτι δὲν ὑπάρχει τίποτε ἀπὸ ὅσα Τοῦ ζήτησε ὁ ἐπουράνιος Θεὸς καὶ Πατέρας ποὺ νὰ μὴν τὸ ἔπραξε λέγοντας στοὺς μαθητὲς Του ὅτι «ἐμὸν βρῶμά ἐστιν ἵνα ποιῶ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με καὶ τελειώσω αὐτοῦ τὸ ἔργον» (Ἰωάννου δ' 34). Οὐδένα ἀπὸ ὅσα Τοῦ ἐπέβαλε ὁ Θεὸς Πατέρας δὲν ἀπέφυγε ἀλλὰ τὰ ὑπέφερε μὲ εὐχαρίστηση. Στράγγισε τὸ ποτήριον τοῦ Πάθους Του ἕως καὶ τὴν τελευταία σταγόνα (Ματθαίου κστ' 39, 42). Τελειώσε τὸ ἔργο ποὺ Τοῦ ἀνατέθηκε, ὅπως δήλωσε «τὸ ἔργον ἐτελείωσα ὃ δέδωκάς μοι ἵνα ποιήσω» (Ἰωάννου ιζ' 4).

Τὴν ὑπακοὴ τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐξυμνεῖ ὁ ἀπόστολος Παῦλος στὴν πρὸς Φιλιππησίους ἐπιστολὴ του.

«Τοῦτο γὰρ φρονεῖσθω ἐν ὑμῖν ὁ καὶ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ὃς ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων οὐχ ἄρπαγμὸν ἡγήσατο τὸ εἶναι ἴσα Θεῷ, ἀλλ' ἐαυτὸν ἐκέ-
νωσε μορφὴν δούλου λαβών, ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων γενόμενος, καὶ σχή-
ματι εὐρεθεὶς ὡς ἄνθρωπος ἐταπείνωσεν ἐαυτὸν γενόμενος ὑπήκοος μέχρι
θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ. διὸ καὶ ὁ Θεὸς αὐτὸν ὑπερύψωσε καὶ ἐχα-
ρίσατο αὐτῷ ὄνομα τὸ ὑπὲρ πᾶν ὄνομα, ἵνα ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ πᾶν γόνυ
κάμψῃ ἐπουρανίων καὶ ἐπιγείων καὶ καταχθονίων, καὶ πᾶσα γλῶσσα ἐξομο-
λογήσῃται ὅτι Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς εἰς δόξαν Θεοῦ πατρός». (β', 5-11).

2. Σταυρὸς καὶ Ἀνάσταση

Ὁ Σταυρὸς καὶ ἡ Ἀνάσταση τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ σφραγίζουν
τὸ ἀπολυτρωτικὸ καὶ σωτήριον ἔργον Του.

Ὁ Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστὸς κατὰ τὴν διάρκεια τῆς ἐπιγείου ζωῆς Του,
πολλὰ φορὲς ἀναφέρθηκε ὅτι μὲ τὴν Ἐνανθρώπησιν ἦλθε «διακονῆσαι καὶ
δοῦναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον ἀντὶ πολλῶν» (Ματθαίου κ', 28).

Ὁ ἀπόστολος Παῦλος τονίζει, ὅτι ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς «παρεδόθη
διὰ τὰ παραπτώματα ἡμῶν καὶ ἡγέρθη διὰ τὴν δικαίωσιν ἡμῶν» (πρὸς Ρωμαίους
δ', 25).

Ἡ ἁγία Ἐκκλησία ὑμνεῖ τὸ μυστήριον τοῦ Σταυροῦ καὶ τῆς Ἀναστάσεως
τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ.

«Τὸν Σταυρόν Σου προσκυνοῦμε Δέσποτα καὶ
τὴν ἁγίαν Σου Ἀνάστασιν ὑμνοῦμεν καὶ δοξάζομεν»

Τὰ ἁγιαστικὰ Μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας μας στηρίζονται στὸν Σταυρὸ καὶ
τὴν Ἀνάσταση τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Ἡ ἀσκητικὴ τῆς Ἐκκλησίας μας ἐμπνέεται ἀπὸ τὸν Σταυρὸ καὶ τὴν Ἀνά-
σταση τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Κατὰ τὸν ἀπόστολο Πέτρο ὁ κάθε πιστὸς γίνεται κοινωνὸς τῶν Παθημάτων
τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς δόξας Του, ὅταν ἀποκαλυφθεῖ (Α' Πέτρου ε', 1).

«Ὅταν ὁ Χριστὸς φανερωθῇ, ἡ ζωὴ ἡμῶν, τότε καὶ ὑμεῖς σὺν αὐτῷ φα-
νερωθήσεσθε ἐν δόξῃ». (πρὸς Κολασσεῖς γ', 4).

Καθὼς γονατίζουμε μπροστὰ στὸν θρόνον τοῦ ἀναστημένου πλεόν Λυτρω-
τοῦ καὶ Σωτήρα μας, ὡς θυμόμαστε καλὰ μὲ τι τρόπο τὸν ἔκανε γιὰ μᾶς ἀπὸ
θρόνον πόνου σὲ θρόνον χάριτος, ποὺ ὅπως λέει ὁ ἀπόστολος Παῦλος «προσερ-
χώμεθα οὖν μετὰ παρρησίας τῷ θρόνῳ τῆς χάριτος, ἵνα λάβωμεν ἔλεον καὶ
χάριν εὖρωμεν εἰς εὐκαιρον βοήθειαν» (πρὸς Ἑβραίους δ', 16).

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

Στὴν λειτουργικὴ φυλλάδα «*Η ΜΕΓΑΛΗ ΕΒΔΟΜΑΔΑ*» ποὺ ἐκδίδει ἡ «*Ἀποστολικὴ Διακονία*», μὲ εἰσαγωγὴ καὶ σχόλια τοῦ ἀοιδίμου Πρωτοπρεσβυτέρου Κωνσταντίνου Παπαγιάννη, καταγράφονται τυπικὲς διατάξεις καὶ πληροφορίες γιὰ τοὺς ὕμνους καὶ τὶς ἱερὲς Ἀκολουθίες ποὺ τελοῦνται αὐτὲς τὶς ἡμέρες, τὶς ὁποῖες πρέπει νὰ μελετήσετε ἐπισταμένως.

Ἐπίσης γιὰ τὴν ἐορτὴ τοῦ Πάσχα μελετεῖστε καὶ ἀπὸ τὸν τόμο τοῦ *Η' Πανελληνίου Λειτουργικοῦ Συμποσίου* μέ θέμα «*ΤΟ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟΝ ΕΟΡΤΟΛΟΓΙΟΝ*», τὴν εἰσήγησιν τοῦ Ἐλλογιμωτάτου κ. Παναγιώτου Σκαλτσῆ, καθηγητοῦ τῆς λειτουργικῆς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, σελ. 99-125.

Στὴν συνέχεια θὰ ἐπαναλάβουμε τὶς ὁδηγίες ποὺ ἔχουμε δώσει γιὰ τὴν διακονία μας αὐτὲς τὶς σεβάσμιες καὶ ἱερὲς ἡμέρες, ποὺ εἶναι μοναδικὲς γιὰ τὴν ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας μας καὶ προσελκύουν τοὺς πιστοὺς στὶς αὐλὲς τοῦ Κυρίου.

Α'. ΓΕΝΙΚΕΣ ΟΔΗΓΙΕΣ

1. Ἐπιμέλεια γιὰ τὸν εὐπρεπισμὸ τῶν ἱερῶν Ναῶν, ὥστε νὰ συμβάλει στὴν βίωσιν τῆς Ἑβδομάδος τοῦ Πάθους

α'. Ὁ ἐσωτερικὸς διάκοσμος τῶν ἱερῶν Ναῶν πρέπει νὰ εἶναι ἀνάλογος πρὸς τὸ ὅλο κλίμα καὶ τὸ λειτουργικὸ ἦθος τῆς Μεγάλης Ἑβδομάδος, δηλαδὴ κατανυκτικὸς καὶ πένθιμος. Πενθοῦμε ὄχι γιὰ τὸν Κύριο Ἰησοῦ Χριστό, ἀλλὰ γιὰ τὶς ἁμαρτίες μας γιὰ τὶς ὁποῖες ὁ Χριστὸς θυσιάστηκε στὸν Σταυρό¹ Λουκᾶ κγ', 28-29.

β'. Τὰ καλύμματα τῆς ἁγίας Τραπέζης νὰ εἶναι ἀπὸ τὸ βράδυ τῆς Κυριακῆς τῶν Βαΐων μέχρι τὸ πέρας τῶν Μεγάλων Ὁρῶν τῆς Μεγάλης Παρασκευῆς πένθιμα.

γ'. Ὁ φωτισμὸς τῶν ἱερῶν Ναῶν κατὰ τὴν διάρκεια τῶν ἑσπερινῶν ἱερῶν Ἀκολουθιῶν, πρέπει νὰ εἶναι ὀλιγοστός. Δέν ταιριάζουν ἄπλετες φωτοχυσίες μὲ τὸν κατανυκτικὸ χαρακτήρα τῆς Μεγάλης Ἑβδομάδος. Τὸ ὀλιγοστὸ καὶ μελιχρὸ φῶς, μαζὶ μὲ τὴν τρεμάμενη φλόγα τῶν κανδηλιῶν καὶ τῶν κεριῶν συντελοῦν στὴν αὐτοσυγκέντρωση τῶν πιστῶν.

2. Ἱερὲς Ἀκολουθίες

α'. Εὐσχημόνως καὶ κατὰ τάξιν

Ὅλες οἱ ἱερὲς Ἀκολουθίες θὰ τελεσθοῦν ὅπως προβλέπει τὸ «ΤΥΠΙΚΟΝ» τῆς θείας λατρείας τῆς ἁγίας Ἐκκλησίας μας καὶ ἀναγράφεται στὸ ἐκδιδόμενο καὶ ἐγκριμένο ἀπὸ τὴν Ἱερὰ Σύνοδο τῆς Ἐκκλησίας μας τόμο τῶν ΔΙΠΤΥΧΩΝ.

β'. Ἡ ἀπόδοση τῶν ὕμνων

Τὰ ἐκκλησιαστικὰ μέλη τῶν ἡμερῶν αὐτῶν πρέπει νὰ ἀποδίδονται ἀπὸ τοὺς κ. κ. Ἱεροψάλτες μὲ προσοχή, σύμφωνα μὲ τὰ μουσικὰ βιβλία καὶ χωρὶς ἔντονους λαρυγγισμοὺς καὶ ἐπιδείξεις. Πρόκειται γιὰ μέλη καθιερωμένα, ποὺ πρέπει νὰ ψάλλονται κατὰ τὸ ἦθος καὶ ὄφος τῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς δεητικὰ καὶ κατανυκτικὰ. Συστήσατε στοὺς Ἱεροψάλτες, νὰ μελετήσουν τὰ μέλη αὐτά, ὥστε νὰ ἀποφεύγουν ἀπαράδεκτους αὐτοσχεδιασμούς. Τὰ μέλη ψάλλονται οὔτε πολὺ ἀργά, οὔτε πολὺ γρήγορα. Ἡ μεσότης εἶναι ἡ εὐπρόσδεκτος ἐνδειγμένη πρακτική. Μερικὰ μέλη π.χ. τὸ «Ἴδου ὁ Νυμφίος ἔρχεται...», τὸ «Τὸν Νυμφῶνά Σου βλέπω...» κλπ. εἶναι πολὺ γνωστὰ στὸ ἐκκλησίασμα, καὶ τὰ συμφάλλει μὲ τοὺς χοροὺς τῶν Ἱεροψαλτῶν. Συστήσατε στοὺς Ἱεροψάλτες νὰ διευκολύνουν τὸν λαὸ στὴν συμφαλμωδία καὶ νὰ ἀποφεύγουν μουσικὲς γραμμὲς ἄγνωστες στοὺς πιστοὺς ποὺ συμφάλλουν. Ἡ συμφαλμωδία δημιουργεῖ κατάνυξιν καὶ ἐμπειρία συμμετοχῆς στὴν προσευχὴ καὶ στὴν λατρεία. Βοηθήσατε τὸν λαὸ μας νὰ συμμετέχει σ' αὐτὴ καὶ μὴν τὸν ἀγνοεῖτε.

γ'. «Μετὰ αἰδοῦς καὶ εὐλαβείας» (πρὸς Ἑβραίους ιβ' 28)

Δέν νομίζω, ὅτι χρειάζεται νὰ τονίσω, πὼς δέν δικαιολογεῖται καμμία βιασύνη στὶς ἱερὲς Ἀκολουθίες τὴν Μεγάλῃ Ἑβδομάδᾳ. Κανένα τροπάριο δέν πρέπει νὰ παραλειφθεῖ χάριν δῆθεν συντομίας. Μερικὰ ἀπὸ αὐτὰ ψάλλονται δῖς. Αὐτὸ νὰ τηρηθεῖ. Οἱ πιστοὶ κρατοῦν βιβλία στὰ χέρια τους καὶ παρακολουθοῦν τὰ ψαλλόμενα μέλη. Ἄν παραλείψετε κάποιον, θὰ γίνῃ ἀντιληπτὸ, θὰ σκανδαλίσετε καὶ θὰ ἐπικριθεῖτε. Ἄλλωστε δέν θὰ κερδίσετε χρόνο. Μία φορὰ τὸν χρόνο ψάλλονται αὐτά. Κάθε παράλειψη προδίδει ἔλλειψη εὐλάβειας, καὶ ἀκόμη διάθεση περιφρονήσεως πρὸς τὴν προσευχή, ἐπειδὴ κάθε ἱερὴ Ἀκολουθία εἶναι μία προσευχή. Καὶ ἡ προσευχὴ πρέπει νὰ γίνῃ μὲ φόβον Θεοῦ.

δ'. Διάρκεια

Κανονικὰ κάθε ἱερὴ Ἀκολουθία Νυμφίου διαρκεῖ 2 ὥρες. Ἡ Ἀκολουθία τῶν Ἀχράντων Παθῶν 4 ὥρες. Συμβουλευθεῖτε τὸ ἰσχυρὸν Ὁρολόγιον Πρόγραμμα τῶν ἱερῶν Ἀκολουθιῶν τῆς ἱερᾶς Μητροπόλεως μας. Γιὰ τὴν τήρηση ἐπακριβῶς τοῦ ὥραριου ἐνάρξεως καὶ λήξεως τῶν ἱερῶν Ἀκολουθιῶν τὴν

εὐθύνη φέρουν οἱ Ἐφημέριοι τῶν ἱερῶν Ναῶν, μὲ τοὺς ὁποίους ὀφείλουν νὰ συνεννοοῦνται οἱ κ. Ἱεροψάλτες καὶ οἱ κ. Ἐπίτροποι.

ε'. Τὰ ἀναγνώσματα

Τὰ ἀναγνώσματα κατὰ τὶς ἱερὲς Ἀκολουθίες εἶναι πολλὰ καὶ πρέπει νὰ διαβάζονται μὲ τρόπο ποὺ νὰ διευκολύνει τὴν κατανόησή τους. Τὰ ἱερὰ εὐαγγέλια, οἱ προφητείες, οἱ ψαλμοί, ὅλα διαβάζονται. Τόσο οἱ Ἱερεῖς ὅσο καὶ οἱ Ἱεροψάλτες, ἐπιβάλλεται νὰ προσέξουν πολὺ στὴν καλὴ καὶ κατ' ἔννοια ἀπόδοση τῶν ἱερῶν κειμένων. Ὅπου ὁ Ἱεροψάλτης δὲν ἔχει τὴν δυνατότητα νὰ ἀναγνώσει σωστά, ἅς ἀφήσει τὸ ἔργο αὐτὸ σὲ ἄλλο ἐνορίτη ποὺ μπορεῖ νὰ τὸ ἐπιτελέσει ὀρθά.

Διευκολύνει τὴν τέλεση τῶν ἱερῶν Ἀκολουθιῶν νὰ ὑπάρχει τακτικὸς Ἀναγνώστης, μὲ σωστὴ ἄρθρωση λόγου καὶ ἀνάγνωση. Ὑπάρχουν στὶς Ἐνορίες μας Χριστιανοί, ποὺ ἔχουν προϋποθέσεις γι' αὐτὴ τὴν διακονία. Βοηθήσατέ τους νὰ καταρτισθοῦν καὶ ἐνθαρρύνάτε τους νὰ ἀναλάβουν τὴν ὑπεύθυνη αὐτὴ διακονία.

στ'. Τὰ Μικρόφωνα

Ρυθμίστε τὰ μικρόφωνα νὰ λειτουργοῦν σωστά καὶ χρησιμοποιεῖστε τα γιὰ νὰ διευκολύνετε τοὺς πιστοὺς νὰ προσευχηθοῦν. Τὰ ἀρύθμιστα μικρόφωνα εἶναι μάστιγα γιὰ τοὺς ἐκκλησιαζομένους καὶ ἀλλοιώνουν τὸ ἥθος τῆς θείας Λατρείας..

3. Εὐταξία

Ἡ εὐταξία διευκολύνει τοὺς προσευχομένους πιστοὺς κατὰ τὴν τέλεση τῶν ἱερῶν Ἀκολουθιῶν. Γι' αὐτὸ ἐπιβάλλεται ἰδιαίτερη μέριμνα, ὥστε ὅλοι νὰ συμμορφώνονται στὶς ὁδηγίες τῶν Ἐφημερίων

α'. Οἱ κ. κ. Ἐκκλησιαστικοὶ Ἐπίτροποι καλοῦνται νὰ συμβουλευθοῦν τοὺς Ἐφημερίους τους γιὰ κάθε λεπτομέρεια, ποὺ ἔχει σχέση μὲ τὴν τήρηση τῆς τάξεως μέσα στὸν ἱερὸ Ναό. Πολλὰ ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὴν ἔγκαιρη ἐπέμβασή τους καὶ κυρίως ἀπὸ τὴν ἔγκαιρη πρόβλεψη.

β'. Τό καθῆκον τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Ἐπιτρόπων εἶναι, νὰ κατευθύνουν τοὺς ἐκκλησιαζομένους μὲ εὐγένεια πρὸς τίς θέσεις τους, νὰ προλαμβάνουν κάθε ἀταξία, νὰ ἐπιβλέπουν τὰ παιδιὰ καὶ νὰ ἐπιλαμβάνονται τῆς ἀντιμετώπισεως κάθε ζητήματος, ποὺ δημιουργεῖται ἐντὸς τοῦ ἱεροῦ Ναοῦ κατὰ τὴν διάρκεια, ποὺ τελοῦνται οἱ ἱερὲς Ἀκολουθίες. Μὲ καλὸ τρόπο, χωρὶς φωνές,

χωρίς θυμούς και ἔριδες, νὰ προσφέρουν τὶς καλὲς ὑπηρεσίες τους στὴν εὐταξία τοῦ ἱεροῦ Ναοῦ.

γ'. Οἱ Ἱερεῖς ὀφείλετε νὰ κινεῖσθε ἱεροπρεπῶς ἐντὸς τοῦ Ναοῦ κατὰ τὴν διάρκεια ποὺ τελοῦνται οἱ ἱερὲς Ἀκολουθίες. Δὲν πρέπει π. χ. νὰ βγαίνετε ἀπὸ τὸ ἅγιο Βῆμα, ντυμένοι μάλιστα μὲ τὰ ἱερὰ ἄμφια, καὶ νὰ διασχίζετε τὸν ναό, νὰ μεταβαίνετε στὸ παγκάρι, νὰ δίνετε ὁδηγίες ἢ νὰ διορθώνετε ἀταξίες. Αὐτὸ ἀπαγορεύεται ἀπολύτως. Ὅ,τι θέλετε νὰ πεῖτε στοὺς Ἱεροψάλτες, στοὺς Ἐπιτρόπους καὶ στοὺς Νεωκόρους φροντίσατε νὰ τὸ πεῖτε πρὶν ἀπὸ τὴν ἑναρξὴ τῶν ἱερῶν Ἀκολουθιῶν. Συνεννοηθεῖτε ἐγκαίρως, ὥστε νὰ ἀποφεύγονται ἄσκοπες κινήσεις, φωνασκίες καὶ παρατηρήσεις κατὰ τὴν διάρκεια τῆς ἱερᾶς Ἀκολουθίας.

δ'. Πρέπει νὰ τονισθεῖ ὅτι μὲ τὴν τέλεση κάθε ἱερῆς Ἀκολουθίας ἡ λατρεύουσα κοινότητα προσεύχεται στὸν Θεὸ καὶ Τοῦ προσφέρει ὕμνο εὐχαριστίας. Αὐτὸ τὸ ἔργο, ἐπειδὴ εἶναι καθολικὸ προηγεῖται κάθε ἄλλου, ὅπως εἶναι ἡ προσκύνηση εἰκόνων ποὺ γίνεται ὡς προσωπικὴ εὐλάβεια, σύμφωνα μὲ τὶς ὑποδείξεις τῶν Ἐφημερίων καὶ τὴν καθοδήγηση καὶ ἐπίβλεψη τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Ἐπιτρόπων.

4. Πνευματικὴ οἰκοδομὴ καὶ συμμετοχὴ τῶν πιστῶν

Προγραμματῆστε εἰδικὲς ἐκδηλώσεις γιὰ τὴν πνευματικὴ καλλιέργεια τῶν πιστῶν, ὥστε νὰ βιώσουν Πάσχα ἅγιον, Πάσχα ἱερόν, Πάσχα μυστικόν, «τό ἡμέτερον Πάσχα».

Γιὰ τὸν σκοπὸ αὐτὸ ἡ Ἱερὰ Μητρόπολη θὰ ἐκδόσει τὰ ἐξῆς χρήσιμα βοηθήματα:

α'. «Εἰσοδικὸ στὴν περίοδο τοῦ Τριωδίου».

β'. «Εἰσοδικὸ στὴν Μεγάλῃ Ἑβδομάδα».

γ'. «Ἀναμένοντας τῆς ἔλευση τοῦ Ἁγίου Πνεύματος».

Γιὰ τὴν διευκόλυνση τῶν πιστῶν νὰ συμμετάσχουν στὴν θεία Λατρεία ἡ ἱερὰ Μητρόπολη ἐκδίδει Πρόγραμμα τῶν ἱερῶν Ἀκολουθιῶν. Τοῦτο θὰ διανεμηθεῖ ἀπὸ τὸ παγκάρι τὴν Ε' Κυριακὴ τῶν Νηστειῶν, 2α Ἀπριλίου 2017. Αὐτονόητο βέβαια εἶναι, ὅτι πρέπει νὰ τηρεῖται μὲ ἀκρίβεια ἡ ἀναγραφόμενη ὥρα ἐναρξέως καὶ λήξεως τῶν ἱερῶν Ἀκολουθιῶν.

5. Ἀρχιερατικὲς χοροστασίαι

α'. Κατὰ τὴν Μεγάλῃ Ἑβδομάδᾳ θὰ ἐπισκεφθοῦμε τὶς Ἑνορίες καὶ τὶς Ἱερὲς Μονὲς τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεώς μας, ὅπως προβλέπεται στὸ καταρτισθὲν Πρόγραμμά μας.

β'. Ἡ τάξι τῶν Ἀρχιερατικῶν χοροστασιῶν στὶς τελούμενες ἱερὲς Ἀκολουθίες αὐτῆς τῆς Ἑβδομάδος, παρατίθεται σὲ Παράρτημα τῆς λειτουργικῆς φυλλάδας τῆς Μεγάλῃς Ἑβδομάδος, ποὺ καταρτίσθηκε ἀπὸ τὸν ἀοίδιμο Πρωτοπρεσβύτερο Κωνσταντῖνο Παπαγιάννη στὴν ἔκδοση τῆς «Ἀποστολικῆς Διακονίας», γιὰ νὰ λάβετε γνώση καὶ νὰ ἐνημερώσετε καὶ τοὺς Ἱεροψάλτες.

Β'. ΕἸΔΙΚΕΣ ΟΔΗΓΙΕΣ

Εἰσερχόμαστε στὴν παροχὴ εἰδικῶν ὁδηγιῶν γιὰ τὴν τέλεση τῶν ἱερῶν Ἀκολουθιῶν αὐτῆς τῆς Ἑβδομάδος τῶν Παθῶν.

1. Ἀκολουθίες Νυμφίου

α'. Θυμίαμα μὲ τὸ «Κατζίον»

Στὸ «Ἐπακοῦσαι σου Κύριος...» ποὺ ἀπαγγέλλεται ἀπὸ τὸν Ἀναγνώστη ἀργῶς καὶ ἐμμελῶς - δηλαδὴ ὅπως ὁ Ἀπόστολος - ὁ Ἱερέας μὲ μῶβ ἢ μαῦρο ἐπιτραχήλιο καὶ φαιλόνιο θυμιάζει μὲ τὸ «κατζίον» τὴν ἁγία Τράπεζα, τὶς εἰκόνες τοῦ Τέμπλου καὶ τὸν λαό. Προπορεύονται αὐτοῦ δύο παιδιὰ μὲ λαμπάδες, ποὺ πρέπει νὰ γνωρίζουν καλὰ τὴν διαδρομὴ ποὺ θὰ ἀκολουθήσουν μέσα στὸν Ναό, ὥστε νὰ μὴν δημιουργεῖται σύγχυση. Ὁ Ἱερέας πρέπει νὰ τὰ διδάξει πῶς καὶ ποῦ θὰ ἴστανται.

Τὸ θυμιάτισμα μὲ τὸ «κατζίον» θέλει τέχνη. Γιὰ νὰ τὸ ἐπιτύχετε, πρέπει νὰ ἐξασκηθεῖτε. Ὁ Ἱερέας κινεῖ ρυθμικὰ καὶ ἤρεμα τὸ «κατζίον» κάνοντας τὸ σημεῖο τοῦ σταυροῦ, ὥστε νὰ ἀκούγεται ὁ ἥχος τῶν κωδωνίσκων χωρὶς νὰ ἐνοχλεῖ.

β'. Λιτανεία ἱερῶν Εἰκόνων

Τὸ ἑσπέρας τῆς Κυριακῆς τῶν Βαΐων γίνεται ἡ λιτανεία τῆς ἱερᾶς εἰκόνας τοῦ Νυμφίου, ὡς ἐξῆς· Μόλις ὁ Ἱεροψάλτης ἀρχίσει νὰ ψάλει τὸ «Ἰδοὺ, ὁ Νυμφίος ἔρχεται...» ὁ Ἱερέας, φορώντας φαιλόνιο, ἀφοῦ προηγουμένως θυμιάσει τὴν ἱερὰ εἰκόνα τοῦ «Νυμφίου» ἢ ὁποία εὐρίσκεται στὴν ἁγία Τραπέζα, τὴν ἀναλαμβάνει στὰ χέρια του, τὴν ἐπιδεικνύει πρὸς τὸν λαό, καὶ

προπορευομένων λαμπαδούχων, ἑξαπτερύγων καὶ τοῦ θυμιατοῦ, ἀρχίζει νὰ τὴν λιτανεύει κινούμενος ἀπὸ τὸ κέντρο τῆς ἁγίας Τραπεζῆς, πρὸς τὰ δεξιὰ καὶ γύρω ἀπὸ αὐτή, κατευθύνεται πρὸς τὴν βορεινὴ θύρα τοῦ ἱεροῦ Βήματος καὶ ἐξερχόμενος διασχίζει λιτανευτικὰ καὶ ἀργὰ ὅλο τὸν ἱερὸ Ναὸ τὸ δεξιὸ καὶ ἀριστερὸ κλίτος. Πρὸς διευκόλυνση τῆς πορείας τῆς λιτανείας πρέπει νὰ διδάξετε εἴτε τὰ παιδιὰ εἴτε ἓνα Ἐκκλησιαστικὸ Ἐπίτροπο, ὁ ὁποῖος πρέπει νὰ προπορεύεται. Οἱ λοιποὶ Ἐφημέριοι ποὺ εἶναι παρόντες στὴν ἱερὰ Ἀκολουθία, ἀκολουθοῦν τὴν λιτανεία φοροῦντες τὰ ἄμφια τους, ἄσκεπεις, κρατοῦντες ἀναμμένη λαμπάδα. Ὁ Ἱερέας μὲ τὴν εἰκόνα περιέρχεται τὸν Ναὸ καὶ ὅταν φθάσει στὸν Σολέα τὴν ἀποθέτει στὸ εὐπρεπισμένο δισκέλιο ποὺ ἔχει ἐν τῷ μεταξὺ τοποθετηθεῖ ἐκεῖ. Τὴν θυμιάζει, καὶ ἀφοῦ κάνει 3 μετάνοιες, τὴν προσκυνεῖ, καὶ ἀποχωρεῖ στὸ ἅγιο Βῆμα.

γ'. Ἡ προσκύνηση τῶν ἱερῶν Εἰκόνων

Τὸ προσκύνημα τῆς εἰκόνας τοῦ Νυμφίου ἀπὸ τοὺς πιστοὺς θὰ γίνῃ μετὰ τὸ τέλος τῆς ἱερᾶς Ἀκολουθίας. Ἐντεταλμένοι ἐνορίτες θὰ πρέπει νὰ φυλάσσουν τὶς εἰσόδους τοῦ Σολέα ἐμποδίζοντας τοὺς πιστοὺς νὰ δημιουργήσουν ἀταξία καὶ ἀκαταστασία. Ὑποχρεοῦμαστε νὰ καταρτίσουμε τοὺς πιστοὺς νὰ ἀποκτήσουν λειτουργικὴ ἀγωγή καὶ «πῶς δεῖ ἐν οἴκῳ Θεοῦ ἀναστρέφεσθαι, ἥτις ἐστὶν ἐκκλησία Θεοῦ ζῶντος» (πρὸς Τιμόθεον Α' γ', 15).

Μετὰ τὴν ἱερὰ Ἀκολουθία, τὸ βράδυ τῆς Κυριακῆς τῶν Βαΐων, τὸ προσκυνητὰρι μὲ τὴν εἰκόνα τοῦ Νυμφίου πρέπει νὰ τοποθετηθεῖ στὴν οἰκεία θέση στὴν εἴσοδο τοῦ κυρίως Ναοῦ, ὥστε νὰ προσκυνοῦν οἱ πιστοὶ προσερχόμενοι στὶς ἱερὲς Ἀκολουθίες τὶς ἐπόμενες ἡμέρες, χωρὶς νὰ ἐνοχλοῦν.

Στοὺς ἱεροὺς Ναοὺς ποὺ θὰ χοροστατήσουμε σὲ ἱερὰ Ἀκολουθία Νυμφίου, τὸ προσκυνητὰρι μὲ τὴν εἰκόνα πρέπει νὰ εὐρίσκεται στὸν Σολέα γιὰ νὰ προσκυνήσουμε στό «Αἰνεῖτε...».

δ'. Ἡ ἀνάγνωση τῶν εὐαγγελικῶν περικοπῶν

Τὸ ἱερὸ Εὐαγγέλιο τῶν ἱερῶν Ἀκολουθιῶν τῶν Ὁρθρῶν καὶ τῶν Προηγιασμένων ἀναγινώσκεται ἀπὸ τὴν Ὁραία Πύλη εὐκρινῶς καὶ μὲ ἔννοια. Ἀπαγορεύουμε τὴν ψαλτὴ ἀπόδοση τοῦ εὐαγγελικοῦ ἀναγνώσματος, διαρκούσης τῆς Μεγάλης Ἑβδομάδας. Ἀπαγγέλλονται ἐμμελῶς τὸ 12ο Εὐαγγέλιο τῆς Ἀκολουθίας τοῦ Ὁρθρου τῆς Μεγάλης Παρασκευῆς τῶν Ἀχράντων Παθῶν τὸ ἑσπέρας τῆς Μεγάλης Πέμπτης, τὸ τέλος τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Ἑσπερινοῦ τοῦ Μεγάλου Σαββάτου τῆς Ἀποκαθηλώσεως τὸ πρωὶ τῆς Μεγάλης Παρασκευῆς, γιὰ νὰ δοθεῖ ἀρκετὸς χρόνος στὴν Ἀποκαθήλωση τοῦ Ἑσταυρωμένου καὶ τὸ Εὐαγγέλιο τῆς θείας Λειτουργίας τοῦ Μεγάλου Σαββάτου. Ὁ Ἱερέας ἀναγινώσκοντας μὲ κατάνυξη τὸ ἱερὸ Εὐαγγέλιο φέρει ἐπιτραχήλιο καὶ φαιλόνιο. Ὁ Διάκονος, κατὰ μὲν τὶς ἱερὲς Ἀκολουθίες τοῦ Νυμφίου στέκεται

δεξιὰ τοῦ Ἱερέα ποὺ ἀπαγγέλλει ἀπὸ τὴν Ὠραία Πύλη τὸ ἱερὸ Εὐαγγέλιο, κατὰ δὲ τὶς Προηγιασμένες ἀπαγγέλλει αὐτὸς τὸ ἱερὸ Εὐαγγέλιο ἀπὸ τὸν Ἄμβωνα.

ε'. Τὸ θυμίαμα τῆς θ' ὥδης τοῦ Κανόνος

Στὴν Θ' ὥδῃ τοῦ Κανόνος ὁ Ἱερέας ἢ ὁ Διάκονος, θυμιάζει κανονικὰ μὲ τὸ σύνηθες θυμιατό.

στ'. Προσκύνηση τῆς ἱερᾶς Εἰκόνας ἀπὸ τὸν Ἀρχιερέα

Στὸ «Αἰνεῖτε...» τῶν Αἰνῶν, ὅπου χοροστατεῖ Ἀρχιερέας, κατέρχεται ἀπὸ τὸν Ἀρχιερατικὸν θρόνον καὶ προσκυνεῖ τὴν εἰκόνα τοῦ Νυμφίου ἢ ὁποία εὐρίσκεται στὸν Σολέα. Πρὸς τοῦτο ἐγκαίρως, καὶ ἐνῶ ψάλλεται τὸ «Πᾶσα πνοή...», ἐξέρχεται ἀπὸ τὸ ἅγιο Βῆμα ὁ Ἀρχιδιάκονος μὲ τρικέρι καὶ ὁ β' διάκονος μὲ δικέρι καὶ στέκονται δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ τοῦ ἀρχιερατικοῦ θρόνου. Τὸ αὐτὸ πράττουν καὶ ὅλοι οἱ συμμετέχοντες στὴν ἱερὰ Ἀκολουθία Πρεσβύτεροι ποιήσαντες σχῆμα. Μόλις ὁ Πρωτοψάλτης τελειώσῃ τὸ «Πᾶσα πνοή ...» ἀρχίζει ὁ Λαμπαδάριος τὸ «Αἰνεῖτε...» σὲ ἀργὸ μέλος Ἰακώβου τοῦ Πρωτοψάλτου. Τότε ὁ Ἀρχιερέας κατέρχεται ἀργὰ ἀπὸ τὸν θρόνον καὶ προπορευομένων τῶν Διακόνων κατευθύνεται πρὸς τὴν εἰκόνα τοῦ Νυμφίου καὶ προσκυνεῖ αὐτὴν κάνοντας τρεῖς μετάνοιες. Τελειώνοντας τὴν προσκύνηση, λαμβάνει τὸ τρικέρι καὶ ἀρχίζει νὰ εὐλογεῖ τὸν λαόν, τοῦ δεξιοῦ Ἱεροψάλτου ψάλλοντος ἥπια τὸ «Εἰς πολλὰ ἔτη». Ἐπιστρέφει στὸν θρόνον σχεδὸν ταυτόχρονα μὲ τὸ τέλος τοῦ «Αἰνεῖτε...». Τότε οἱ Ἱερεῖς ποιήσαντες σχῆμα, μεταβαίνουν πρὸ τῆς Εἰκόνας, κάνουν 3 μετάνοιες, προσκυνοῦν ἀνὰ δύο, κάνουν ἄλλες 3 μετάνοιες καὶ ἀφοῦ ἔρθουν πρὸ τοῦ θρόνου ποιοῦν σχῆμα καὶ ἀπέρχονται στὸ ἅγιο Βῆμα.

ζ'. Τὰ τροπάρια τῶν Αἰνῶν

Τὰ τέσσερα τροπάρια τῶν Αἰνῶν, ψάλλονται ὅλα χωρὶς περικοπές, ὡς ὀρίζει τὸ «Τυπικόν» ὅπου πρέπει νὰ ψαλοῦν δύο φορές, νὰ ψαλοῦν, ὡς προελέχθη.

η'. Τὸ κήρυγμα

Τὸ κήρυγμα γίνεται συνήθως μετὰ τὰ «Πληρωτικά» καὶ πρὶν ἀπὸ τὰ «Ἀπόστιχα». Εὐνόητον, ὅτι τὸ κήρυγμα τῶν ἡμερῶν αὐτῶν πρέπει νὰ εἶναι ὀλιγόλεπτο, σὲ τόνο ἥπιο, χωρὶς ρητορισμοὺς καὶ ἔντονες φωνές, ἐποικοδομητικό, ἐπίκαιρο καὶ κατανυκτικό. Χρειάζεται ἔμπνευση, βίωμα, θεολογικὴ κατάρτιση, προσευχὴ καὶ προετοιμασία.

2. Προηγιασμένες

Τὸ πρωῒ τῆς Μεγάλης Δευτέρας, Μεγάλης Τρίτης καὶ Μεγάλης Τετάρτης τελοῦνται Προηγιασμένες. Κατ' αὐτὲς καλὸ εἶναι νὰ προτρέψετε μὲ ἀνακοινώσεις νὰ κοινωνήσουν τὰ μικρὰ παιδιὰ, οἱ ἀσθενεῖς καὶ οἱ ἡλικιωμένοι. Πρὸς τοῦτο πρέπει νὰ γίνῃ σχετικὴ ἐνημέρωση τῶν πιστῶν ἐγκαίρως.

3. Μεγάλη Τετάρτη

α'. Τὸ ἅγιο Εὐχέλαιο τελεῖται κανονικὰ τὸ ἀπόγευμα τῆς Μεγάλης Τετάρτης τὴν ὠρισμένη ὥρα, ἀπὸ ἓνα ἢ περισσότερους Ἱερεῖς, ὅπου ὑπάρχουν.

β'. Ἡ ἱερὴ Ἀκολουθία τοῦ Νιπτῆρος τὸ ἑσπέρας τῆς Μεγάλης Τετάρτης θὰ τελεσθῇ κανονικὰ. Στὸ «Ὅτε οἱ ἐνδοξοὶ Μαθηταί...» λιτανεύεται ἡ εἰκόνα τοῦ Μυστικοῦ Δείπνου ἀπαράλλακτα, ὅπως ἡ εἰκόνα τοῦ Νυμφίου τὴν Κυριακὴ τῶν Βαΐων ἑσπέρας.

4. Μεγάλη Πέμπτη

α'. Τὸ πρωῒ τῆς Μεγάλης Πέμπτης τελεῖται ἡ θεία Λειτουργία τοῦ Μεγάλου Βασιλείου μὲ ἄμφια λαμπρά, ὄχι πένθιμα. Κατὰ προτίμηση κόκκινα. Στὶς Ἑνορίες μας τελοῦνται δύο θεῖες Λειτουργίες, κατὰ τὸ καθορισμένο πρόγραμμα.

Ἐπειδὴ τὴν ἡμέρα αὕτῃ, ὅπως καὶ αὕτῃ τοῦ Μεγάλου Σαββάτου, προσέρχονται ἀθρόα οἱ πιστοὶ νὰ μεταλάβουν τῶν Ἀχράντων Μυστηρίων, πρέπει νὰ ἐντείνουμε τὴν μέριμνά μας, ὥστε νὰ κατηχήσουμε σωστὰ τοὺς πιστοὺς μας νὰ γνωρίσουν τὴν οὐσία τοῦ Μυστηρίου αὐτοῦ καὶ νὰ συμμετέχουν σὲ αὐτό «μετὰ φόβου Θεοῦ, πίστεως καὶ ἀγάπης».

β'. Ἡ θεία Λειτουργία τελεῖται συνημμένως στὴν Ἀκολουθία τοῦ Ἑσπερινοῦ. Ἡ εἴσοδος γίνεται μὲ τὸ ἱερὸ Εὐαγγέλιο.

γ'. Τὸ ἐκτενὲς εὐαγγελικὸ ἀνάγνωσμα ἀναγιγνώσκεται χύμα.

δ'. Ὅσοι Ἐφημέριοι θὰ ἐτοιμάσουν Ἅγιο Ἄρτο, γιὰ νὰ κρατηθεῖ στὸ Ἀρτοφόριο, πρέπει νὰ προσέξουν, ὥστε νὰ ὁλοκληρωθεῖ τὸ ἔργο τους μὲ εὐλάβεια. Γιὰ τὸν τρόπο ἀφυγράνσεως ἢ τοι ἐψήσεως τοῦ Ἀγίου Ἄρτου ἔχουμε δώσει σχετικὲς ὁδηγίες.

ε'. Στὴν Ἀκολουθία τῶν Ἀχράντων Παθῶν τὰ «Ἀντίφωνα» ψάλλονται σὲ γοργὸ ρυθμό, εἰρμολογικό. Τὰ εὐαγγελικὰ ἀναγνώσματα διαβάζονται ὅλα ἀπὸ τὴν Ὠραία Πύλη, πλὴν τοῦ τελευταίου ποὺ ψάλλεται. Μετὰ ἀπὸ κάθε

Εὐαγγέλιο ὁ Ἱεροψάλτης λέγει· «Δόξα τῇ μακροθυμίᾳ Σου Κύριε, δόξα σοι». Μόνο μετὰ τὸ 12ο λέγει· «Δόξα Σοι Κύριε, δόξα Σοι».

στ'. Ἡ ἔξοδος τοῦ Ἑσταυρωμένου γίνεται ὡς ἑξῆς:

Ὁ προεξάρχων τῆς ἱερᾶς Ἀκολουθίας Ἱερέας προετοιμάζει τὸν Ἑσταυρωμένο γιὰ τὴν λιτανεία ποὺ ἔχει μετακινηθεῖ προηγουμένως ἀπὸ τὴν μόνιμη θέση του, ἔχει ξεσκονισθεῖ καλὰ καὶ ἔχει τοποθετηθεῖ ὀρθίος στὸν τοῖχο μέσα στὸ ἱερὸ Βῆμα. Ὁ Ἱερέας, φέροντας ἐπιτραχήλιο καὶ φαιλόνιο, λαμβάνει τὸν Σταυρὸ μετὰ τὸ ε' Εὐαγγέλιο στὸ ιε' «Ἀντίφωνο» καὶ τὸν τοποθετεῖ μπροστὰ στὴν ἁγία Τραπεζα μὲ μέτωπο πρὸς τὸν λαό. Καθὼς οἱ Ἱεροψάλτες ψάλλουν τὰ τροπάρια τοῦ οἰκείου «Ἀντιφώνου», ὁ Ἱερέας θυμιάζει τὸν Σταυρό, ποὺ στηρίζεται στὴν ἁγία Τράπεζα ἢ ὑποβαστάζεται ἀπὸ ἕτερο Συνεφημέριό του. Μετὰ τὸ θυμίαμα κάνει 3 μετάνοιες καὶ προσκυνεῖ τὸν Ἑσταυρωμένο. Ὅταν οἱ Ἱεροψάλτες τελειώσουν καὶ τὸ τελευταῖο τροπάριο τοῦ «Ἀντιφώνου» καὶ ἐπικρατεῖ ἀπόλυτη σιγή, ὁ Ἱερέας ἀφήνει λίγα δευτερόλεπτα σιωπῆς νὰ περάσουν καὶ ἀρχίζει σιγά-σιγά νὰ ἀπαγγέλλει τὸν α' στίχο τοῦ τροπαρίου «Σήμερον κρεμᾶται ἐπὶ ξύλου...» τρεῖς φορές κρατώντας χρονικὴ ἀπόσταση τῆς μιᾶς ἀπὸ τὴν ἄλλη. Καλὸ εἶναι νὰ συγχρονισθεῖ τὴν ὥρα αὕτὴ καὶ ἡ κρούση τῆς καμπάνας, ὥστε νὰ κτυπᾷ πένθιμα στὴν διάρκεια τῶν διακοπῶν τῆς φωνῆς τοῦ Ἱερέως καὶ σὲ ὅλη τὴν διάρκεια τῆς λιτανείας τοῦ Ἑσταυρωμένου μέσα στὸν ἱερὸ Ναό. Λέγοντας ὁ Ἱερέας γιὰ τρίτη φορὰ τὰ «Σήμερον κρεμᾶται...» σηκώνει τὸν Σταυρό, στρέφεται πρὸς τὸν λαό καὶ τὸν ἐπιδεικνύει καὶ ἀρχίζει νὰ τὸν λιτανεύει, πηγαίνοντας δεξιὰ καὶ γύρω-γύρω ἀπὸ τὴν ἁγία Τράπεζα πρὸς τὴν βορεινὴ θύρα τοῦ ἁγίου Βήματος. Ἀπαγγέλλει ἀργά-ἀργὰ καὶ μὲ διακοπές, ὑπολογίζοντας νὰ ὁλοκληρώσει τὴν ἀπαγγελία, ὅταν θὰ ἔχει διασχίσει ὅλο τὸν Ναὸ καὶ θὰ ἔχει φθάσει στὸν Σολέα. Προηγούνται τοῦ Ἱερέως λαμπαδοῦχοι, τὰ ἑξαπτέρυγα καὶ τὸ θυμιατό. Ὅταν φθάσουν στὸν Σολέα, τοποθετεῖ τὸν Σταυρὸ στὴν ἐτοιμασμένη θέση καὶ καθὼς οἱ Ἱεροψάλτες ἐπαναλαμβάνουν ψαλτὰ τό «Σήμερον κρεμᾶται ἐπὶ ξύλου ...» θυμιάζει. Στό «Προσκυνοῦμέν Σου τὰ Πάθη Χριστέ» ὁ Ἱερέας κάνει σεμνοπρεπῶς 3 μετάνοιες καὶ προσκυνεῖ τὸν Ἑσταυρωμένο καὶ ἀποχωρεῖ μέσα στὸ ἅγιο Βῆμα.

ζ'. Ἡ προβλεπομένη δυσκοφορία διεξάγεται μετὰ τὸ τέταρτο Εὐαγγέλιο.

η'. Ἡ προσκύνηση τοῦ Ἑσταυρωμένου ἀπὸ τοὺς πιστοὺς νὰ γίνῃ μετὰ τὸ τέλος τῆς ἱερᾶς Ἀκολουθίας. Πρὸς τοῦτο θὰ ἐπαναληφθεῖ καὶ ἐδῶ ὅ,τι προελέχθη γιὰ τὴν προσκύνηση τῆς εἰκόνας τοῦ Νυμφίου. Δηλαδὴ ἐντεταλμένοι ἐνορίτες θὰ κρατοῦν τὶς θύρες τοῦ Σολέα κλειστὲς καὶ δέν θὰ ἐπιτρέπουν τὴν εἴσοδο σ' αὐτὸν γιὰ προσκύνηση. Ἔτσι θὰ ὑπάρξει τάξη καὶ ἡσυχία.

θ'. Τό στόλισμα τοῦ Ἐπιταφίου πρέπει νὰ γίνῃ ἀπὸ εὐσεβεῖς γυναῖκες τῆς Ἑνορίας. Ἀποφύγετε τὶς δαπάνες γιὰ ἐξεζητημένους δαπανηροὺς στολισμούς. Οἱ συνθήκες τῆς οἰκονομικῆς κρίσεως δὲν ἐπιτρέπουν προκλητικὲς σπατάλες.

5. Μεγάλη Παρασκευὴ

α'. Ἡ ἱερὰ Ἀκολουθία τῶν Μεγάλων καὶ Βασιλικῶν Ὡρῶν ἀρχίζει στὶς 8.00 π. μ. Κάθε Ὡρὰ διαρκεῖ 0.30'. Οἱ Μεγάλαι Ὡραι θὰ τελειώσουν στὶς 10.00 π. μ. Ταυτόχρονα θὰ ἀρχίσῃ ὁ Ἑσπερινὸς τοῦ Μεγάλου Σαββάτου ἢ τῆς Ἀποκαθηλώσεως. Ὁ Ἑσπερινὸς διαρκεῖ δύο ὥρες καὶ θὰ τελειώσῃ στὶς 12 μ. Κατὰ τὸν Μέγα Ἑσπερινὸ ἡ ἁγία Τράπεζα καὶ οἱ Ἱερεῖς φοροῦν ἄμφια λαμπρά, ὅχι πένθιμα. Ἡ Ἐκκλησία δὲν πενθεῖ πλέον. Ὁ Κύριος, μετὰ τὸ «Τετέλεσται», εἶναι πλέον Νικητής. Εἶναι ὁ «Βασιλεὺς τῆς δόξης».

β'. Τὴν Μεγάλη Παρασκευὴ εἴθισται κατὰ τὴν Ἀποκαθήλωση, ἡ ὁμιλία νὰ ἐκφωνεῖται εὐθὺς μετὰ τὰ παλαιοδιαθηκικὰ ἀναγνώσματα τοῦ Ἑσπερινοῦ καὶ πρὸ τοῦ Ἀποστόλου. Πρόκειται γιὰ ὁμιλία, ἡ ὁποία ἐνέχει μὲν ἀρκετὸ συναισθηματικὸ στοιχεῖο, ὅμως προσφέρει καὶ στερεὰ διδαχὴ στοὺς ἀκούοντες. Τὸ κήρυγμα λοιπὸν τῆς Μεγάλης Παρασκευῆς πέραν τοῦ λυρισμοῦ, ἀπαιτεῖ συγκεκριμένους θέσεις, καὶ μικρὴ διάρκειά. Φροντίστε ὅσοι προτίθεσθε νὰ μιλήσετε, νὰ προετοιμασθεῖτε καλά.

γ'. Ἡ δυσκοφορία στὴν ἱερὰ Ἀκολουθία τῆς Ἀποκαθηλώσεως διεξάγεται λεγομένων τῆς Ἐκτενοῦς καὶ τῶν Πληρωτικῶν. Ὁ Ἱερέας κάνει τὴν σχετικὴ ἀνακοίνωση καὶ οἱ ἐντεταλμένοι συνεργάτες εἶναι ἔτοιμοι, χωρὶς καθυστέρηση, νὰ ὁλοκληρώσουν τὸ ἔργο τους πρὸ τῆς λιτανείας τοῦ Ἐπιταφίου.

δ'. Ἡ Ἀκολουθία τοῦ Ἐπιταφίου Θρήνου τὸ ἑσπέρας τελεῖται στοὺς Ναοὺς μὲ τὰ φῶτα ὅλα ἀναμμένα καὶ ἄμφια λαμπρά. Ὁ Ἱερέας καὶ ὁ Διάκονος ἐνδύονται στὸν Κανόνα ἅπασα τὴν ἱερατικὴ στολή. Ὅταν ψάλλονται τὰ Ἐγκώμια, ὁ Ἱερέας εὐρίσκεται πρὸ τοῦ Ἐπιταφίου. Στὴν ἀρχὴ κάθε στάσεως, ὁ Ἀρχιερέας ἢ ὁ Ἱερέας θυμιάζει τὸν Ἐπιτάφιο καὶ τοὺς πιστοὺς, καὶ στό «Ἐρραναν τὸν Τάφον» ραντίζει τὸν Ἐπιτάφιο μὲ ἀρώματα καὶ ἄνθη καὶ ὅλους τοὺς ἐκκλησιαζομένους, περιερχόμενος τὸν ἱερὸ Ναό.

ε'. Γιὰ τὴν περιφορὰ τοῦ Ἐπιταφίου νὰ ἐνημερώσετε ἐγκαίρως τὴν Ἀστυνομία γιὰ τὸ δρομολόγιο ποὺ θὰ ἀκολουθήσετε, ὥστε νὰ λάβῃ τὰ ἀπαραίτητα μέτρα τάξεως καὶ κυκλοφορίας τῶν ὀχημάτων.

στ'. Μετὰ τὴν περιφορὰ τοῦ Ἐπιταφίου καὶ τὴν ἐναπόθεση τοῦ στὴν ἁγία Τράπεζα, τοποθετεῖται στὸ Κουβούκλιο τὸ ἱερὸ Εὐαγγέλιο, ὥστε αὐτὸ νὰ προσκυνεῖ ὁ λαός, ποὺ συνεχίζει νὰ προσέρχεται γιὰ προσκύνηση τοῦ Ἐπιταφίου.

6. Μέγα Σάββατο

α'. Κατ' αὐτὸ ἐπίσης θὰ τελεσθοῦν δύο θεῖες Λειτουργίες στὶς Ἑνορίες μας γιὰ τὴν ἐξυπηρέτηση τῶν πιστῶν, ὅπως καὶ τὴν Μεγάλῃ Πέμπτῃ κατὰ τὸ ἰσχύον Πρόγραμμα.

β'. Κατὰ τὸ «Ἀνάστα ὁ Θεός» κρούονται χαρμόсуна οἱ κώδωνες τοῦ Ναοῦ καὶ σκορπίζονται κατὰ τὴν τάξιν τὰ βαῖα.

ΠΑΣΑ ΑΛΛΗ ΕΝΕΡΓΕΙΑ ΑΠΑΓΟΡΕΥΕΤΑΙ ΓΙΑ ΤΗΝ ΔΙΑΦΥΛΑΞΗ ΤΗΣ ΙΕΡΟΤΗΤΟΣ ΤΗΣ ΘΕΙΑΣ ΛΑΤΡΕΙΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΜΥΣΤΗΡΙΟΥ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ.

ΟΙ ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ ΠΡΟΣ ΕΝΤΥΠΩΣΙΑΣΜΟ ΕΙΝΑΙ ΑΠΑΡΑΔΕΚΤΕΣ ΚΑΙ ΑΠΟΒΛΗΤΕΣ.

7. Τελετή, Ὁρθρος καὶ θεία Λειτουργία τῆς Ἀναστάσεως

α'. Στὶς 11 μ.μ. θὰ κρούσουν οἱ κώδωνες τῶν ἱερῶν Ναῶν χαρμόсуна καὶ ὁ Ἱερέας θὰ ἐκφωνήσῃ «Εὐλογητὸς ὁ Θεός...» γιὰ νὰ ἀρχίσῃ ἡ Ἀκολουθία τοῦ Μεσονυκτικοῦ μὲ τὰ φῶτα σβησμένα. Στὶς 11.30' μ. μ. ἀρχίζουν οἱ Ἱεροψάλτες νὰ ψάλλουν μέσα στὸ Ἱερό τὸ «Ἰδοὺ σκοτία καὶ πρωῒ...». Στὶς 11.40 μ. μ. ὁ Ἱερέας θὰ ψάλλῃ τὸ «Δεῦτε λάβετε φῶς...» ποὺ ἐπαναλαμβάνουν καὶ οἱ Χοροὶ τῶν Ἱεροψαλτῶν. Ὁ Ἱερέας ἀπὸ τῆς Ὁραίας Πύλης προσφέρει μὲ τὴν λαμπάδα τοῦ τὸ φῶς στοὺς πιστοὺς γιὰ νὰ ἀνάψουν τὶς δικές τους. Τὸ ἅγιον φῶς ὁ Ἱερέας τὸ λαμβάνει ἀπὸ τὴν ἀκοίμητη κανδήλα ποὺ καίει πίσω ἀπὸ τὴν ἁγία Τράπεζα. Στὰ 20 λεπτὰ ποὺ μεσολαβοῦν μέχρι τῆς 12ης μεσονυκτίου, ὁ Ἱερέας ἐπὶ κεφαλῆς πομπῆς κατευθύνεται πρὸς τὴν ἐξέδρα, ποὺ εἶναι στημένη στὸ προαύλιο τοῦ Ναοῦ. Προπορεύονται λαμπαδοῦχοι, ἐξαπτέρυγα, τὸ λάβαρο καὶ ἡ εἰκόνα τῆς Ἀναστάσεως, κ.λπ. Στὴν ἐξέδρα διαβάζεται τὸ προβλεπόμενο Εὐαγγελικὸ ἀνάγνωσμα, ποὺ εἶναι τὸ Δεύτερον Ἑωθινὸ καὶ τὸ Ἀναστάσιμο μήνυμά μας καὶ στὶς 12 ἀκριβῶς ὁ Ἱερέας ἀπαγγέλλει τὸ «Δόξα τῇ ἁγίᾳ καὶ ὁμοουσίῳ...» καὶ ψάλλῃ τὸ «Χριστὸς Ἀνέστη...».

β'. Ὁ δίσκος περιάγεται ἀπὸ τοὺς συνεργάτες τῆς Ἑνορίας ἐγκαίρως, κατὰ τὴν ἡ' καὶ θ' ὥδὴ τοῦ Κανόνος, πρὸ τοῦ «Ἰδοὺ σκοτία καὶ πρωῒ...»

γ'. Ἀπὸ τὴν Μεγάλῃ Παρασκευῇ νὰ ὑποδεῖξετε στοὺς πιστοὺς νὰ παραμείνουν στὴν ἀναστάσιμη θεία Λειτουργία.

δ'. Συνεννοηθεῖτε μὲ τοὺς Ἱεροψάλτες σας γιὰ τὴν τήρηση τῶν κατωτέρω.

12 Μεσονυκτίου· Ἀκολουθία Ἀναστάσεως.

12-12.45' πρωῒνῃ· Ὁ Ὁρθρος. Ὁ Κανόνας ἀρχίζει νὰ ψάλλεται ἤδη ἀπὸ τὴν ἐξέδρα καὶ καθὼς ἡ πομπὴ ἐπιστρέφει στὸν Ἱερό Ναό.

12.45 - 2.00 πρωῒνῃ· Ἡ Θεία Λειτουργία.

ε'. Τὸν Κατηχητικὸ Λόγο τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου θὰ ἀναγνώσετε στὸ τέλος τοῦ Ὁρθρου, πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς θείας Λειτουργίας.

8. Ἡ Ἀγάπη

Τὴν Κυριακὴ τοῦ Πάσχα στὶς 10.00 π. μ. θὰ τελεσθεῖ στὸν Μητροπολιτικὸ ἱερὸ Ναὸ τοῦ Ἁγίου Νικολάου Καισαριανῆς ὁ Ἑσπερινὸς τῆς Ἀγάπης. Θὰ συμμετάσχετε ὅλοι, Πρεσβύτεροι καὶ Διάκονοι. Πρὸς τοῦτο θὰ ἀφίχθετε μέχρι τὶς 9.30 π. μ. στὸν Μητροπολιτικὸ Ἱερὸ Ναὸ γιὰ νὰ ἐνδυθεῖτε.

Στοὺς ἐνοριακοὺς Ἱεροὺς Ναοὺς ὁ Ἑσπερινὸς τῆς Ἀγάπης θὰ γίνει τὸ ἀπόγευμα τὴν ὠρισμένη ὥρα.

9. Τὸ Πασχαλινὸ Μήνυμά μας

Συνημμένως ἀποστέλλουμε καὶ τὸ Πασχάλιο Μήνυμα γιὰ νὰ τὸ ἀναγνώσετε στὴν τελετὴ τῆς ἀναστάσεως ἀπὸ τὴν ἐξέδρα.

Πατέρες καὶ Ἀδελφοί

«Τὸ Πάσχα ἡμῶν ὑπὲρ ἡμῶν ἐτύθη Χριστός» (πρὸς Κορινθίους Α' ε', 7).

Τὴν θυσία τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ βιώνουμε στὸ λειτουργικὸ χρόνο ἐορτάζοντες «Πάσχα Θεοῦ τὸ σωτήριον».

Εὐχομαι μὲ ἱερὴ κατάνυξη νὰ διέλθουμε τὶς ἅγιες ἡμέρες ἐπιτελοῦντες τὴν ἱερὴ ἀποστολὴ μας.

Σὲ σᾶς προσωπικῶς καὶ στὶς οἰκογένειές σας εὐχομαι νὰ ἔχετε τὴν εὐλογία, τὴν εἰρήνη καὶ τὴν χαρὰ τοῦ ἀναστάντος Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Καλὴ Ἀνάσταση καὶ Χρόνια Πολλά.

Μετὰ πατρικῶν εὐχῶν καὶ ἀγάπης.

Ο ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ

Γεώργιος Δασκαλάκης
† Ὁ Καισαριανῆς, Βύρωνος καὶ Ὑμηττοῦ Δανιήλ.